

УДК: 330.341.1:378.1(063)

DOI 10.33244/2617-5940.1-2.2020.354-369

Шестаковська Т.Л.

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У статті досліджуються тенденції та перспективи розвитку економічних відносин між Україною та ЄС із використанням сучасних методів оцінки. Окреслено геополітичні пріоритети інтеграційної стратегії України, визначено правові аспекти відносин між Україною та ЄС, проаналізовано основні напрямки співпраці між Україною та ЄС. Обґрунтовано особливості розвитку економічної політики України в контексті інтеграції до ЄС, підтверджуючи те, що в сучасному глобальному суспільстві відбуваються трансформаційні процеси, в яких Україна бере та повинна брати участь. Також аналізуються сучасні проблеми національних стратегій інтеграції в контексті основних аспектів розвитку ЄС. Запропоновано використання економетричного методу для прогнозування ефективності співробітництва між ЄС та Україною у контексті розвитку економічної політики.

Ключові слова: *економічна політика, європейська інтеграція, розвиток.*

Шестаковская Т.Л.

ВЛИЯНИЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ

В статье исследуются тенденции и перспективы развития экономических отношений между Украиной и ЕС с использованием современных методов оценки. Определены геополитические приоритеты интеграционной стратегии Украины, определены правовые аспекты отношений между Украиной и ЕС, проанализированы основные направления сотрудничества между Украиной и ЕС. Обоснованы особенности развития экономической политики Украины в контексте интеграции в ЕС,

підтверждає те, що в сучасному глобальному суспільстві відбуваються трансформаційні процеси, в яких Україна приймає і повинна брати участь. Також аналізуються сучасні проблеми національних стратегій інтеграції в контексті основних аспектів розвитку ЄС. Пропонується використання економетричного методу для прогнозування ефективності співпраці між ЄС і Україною в контексті розвитку економічної політики.

Ключевые слова: *економічна політика, європейська інтеграція, розвиток.*

Shestakovska T.L.

THE IMPACT OF EUROPEAN INTEGRATION ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINE ECONOMIC POLICY

The article examines the trends and prospects for the development of economic relations between Ukraine and the EU using modern valuation methods. The geopolitical priorities of Ukraine's integration strategy are determined, the legal aspects of the relations between Ukraine and the EU are determined and the analysis of the main directions of cooperation between Ukraine and the EU is carried out. The peculiarities of the development of modern economic policy of Ukraine in the context of EU integration are systematized, taking into account the fact that in the modern global society the processes of transformation are actively taking place, in which Ukraine directly participates and should participate. The current problems of national integration strategies in the context of the main aspects of EU development are assessed. The necessity of using the econometric method to predict the effectiveness of cooperation between the EU and Ukraine on the basis of economic policy development is argued.

Keywords: *economic policy, European integration, development.*

Постановка проблеми. Питання інтеграційного вибору був важливою частиною стратегії національного розвитку України з самого початку існування країни як суверенної держави. Геополітично Україна знаходиться

між великими інтеграційними об'єднаннями: Європейським союзом (ЄС) на заході і об'єднаннями країн пострадянського простору на сході, найважливішими з яких виступають Євразійський економічний союз (ЄАЕС) і Співдружність незалежних держав (СНД). Відносини України з цими об'єднаннями з плином часу розширювалися. Тривалий час поглиблення співпраці з ЄС розглядалося Україною як основна стратегія розвитку, оскільки інтеграція в рамках СНД протікала повільно через складну структурну перебудову господарств країн-учасниць цього об'єднання. Дослідження впливу поглиблення інтеграції з ЄС на економіку є важливим для розробки стратегії розвитку України. Питання ускладнюється тим, що з 2013 р. в Україні триває глибока економічна криза, яка значно вплинула на зміну стартових позицій країни при вступі в глибоку і всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС. Підписання Угоди про асоціацію стало дійсно важливою подією в двосторонніх відносинах України та ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особливості дослідження питань впливу євроінтеграції на розвиток економічної політики представлені у наукових доробках таких науковців: В. Геєць, А. Гончарук, В. Точилін, В. Сіденко, І. Клименко, О. Федірко, І. Ус, Л. Волощенко, І. Кобута, І. Бураковський, В. Мовчан, Д. Ляпін, С. Козяков, Н. Нічай і багато інших. Значна кількість дослідників звертає увагу саме на зумовленість прогресу європейської інтеграції України важливістю побудови сучасних, демократичних політичних інститутів і розвитку ефективного громадянського суспільства: О. Бабкіна, І. Кресіна, А. Кудряченко, А. Пахарев, Г. Щедрова, Ю. Якименко та інші.

Мета статті. Стаття покликана структурувати методологічну базу для оцінки впливу європейської інтеграції на економічну політику України.

Виклад основного матеріалу. З 01.01.2016 р. вступила в дію Угода про асоціацію України із ЄС, яка умовно ділиться на дві частини – політичну та економічну. Саме економічна частина Угоди є детально відпрацьованою і

найбільш важливою в поглибленні інтеграційного співробітництва між Україною та ЄС, адже покликана дати українській економіці нові можливості для зростання і розвитку.

Доцільно ще раз підкреслити, що інтеграція між Україною та ЄС формується за моделлю асиметричною глибокій і всеосяжній зоні вільної торгівлі. Відповідно, з авторської точки зору всі зміни, які мають відбуватись в силу виконання Угоди, можна розділити на п'ять ключових напрямків:

- 1) формування зони вільної торгівлі товарами;
- 2) сприяння розширенню торгівлі послугами;
- 3) чітка регламентація торгівлі правами на інтелектуальну власність;
- 4) регламентація торгівлі саме енергоносіями й співробітництво в сфері енергетики;
- 5) оптимізація та підвищення ефективності законодавства України відповідно до визначених норм ЄС.

Одним з найважливіших результатів виконання Угоди має стати скасування ввізних мит, яка теоретично дозволить українським товарам потрапити до європейських ринків на більш вигідних умовах. Цьому ж має сприяти і закріплення застосування національного режиму. Однак беручи до уваги основні статті українського експорту в ЄС, суттєвих можливостей для розширення своєї присутності на європейських ринках в Україні не виникне.

З цілої низки сільськогосподарських товарів ЄС встановлені «квоти на імпорт», тобто граничні розміри безмитного ввезення. За оцінками експертів, під ці квоти підпадають не більше 10% українського експорту кукурудзи, 25% кондитерських виробів, 40% соків, 50% пшениці і т.д.. До захищених такою мірою в ЄС є 40 товарних позицій, тоді як на Україні всього три – свинина, м'ясо птиці та цукор. Отже, потенційно зростуть не фізичні обсяги експорту, а прибуток деяких українських сільськогосподарських експортерів. Що стосується українського сировинного експорту (руди, вугілля, деревина та ін.), то вже на момент підписання Угоди імпорتنі мита на велику частину

цих товарних позицій не застосовувалися. Це відноситься і до продукції металургійного комплексу.

Взаємне співробітництво в сфері енергетики між Україною і ЄС включає в себе ряд напрямків, відображених у статті 338 Угоди. Найважливішими з них, з авторської точки зору, є наступні:

1) «модернізація та поступова інтеграція визначеної електроенергетичної системи України до сучасної європейської електроенергетичної мережі, формування нової енергетичної інфраструктури з метою диверсифікації постачальників енергії»;

2) «проведення реформ на засадах правил та стандартів ЄС у контексті розвитку конкурентоспроможних, прозорих та недискримінаційних енергетичних ринків»;

3) «забезпечення сприяння енергоефективності й енергозбереження у відповідності зі встановленими стандартами ЄС»;

4) «активізація і значне посилення довгострокової стабільності та рівня безпеки торгівлі енергетичними товарами, розвідки, видобутку, проведення очищення, виробництва, транспортування, зберігання, передачі, розподілу та збуту»;

5) «взаємний вплив інвестування на сферу енергетики та встановлення привабливого стабільного інвестиційного клімату»;

6) «підтримка розвитку відновлюваної енергетики»;

7) «ефективне науково-технічне співробітництво й обмін інформацією із метою розвитку сучасних технологій».

Таким чином, в перспективі Україну чекає відповідальна робота по зміні законодавства і проведенню реформ, які повинні будуть наблизити енергетичний сектор країни до європейських стандартів.

Однією з найважливіших потенційних вигод для України може стати можливість вирішення проблеми вкрай високої фізичної та моральної зношеності основних фондів, газотранспортної системи (ГТС). За оцінками на 2009 р. більше 70% загальної довжини газопроводів і близько 80%

газоперекачувальних компресорних станцій відпрацювали понад 20 років, технічний стан більшості сховищ газу не задовольняло вимогам щодо їх експлуатації 85% основного обладнання, 62% свердловин і 84% спеціальних машин і механізмів на момент державної інвентаризації відпрацювали половину свого ресурсу. Все це проявляється в низькій ефективності роботи ГТС, великих поточних втрат при транспортуванні і високу ймовірність аварій при експлуатації.

Одним з найбільш витратних напрямків для України, швидше за все, стане гармонізація законодавства країни відповідно до норм ЄС. Найважливішим є впровадження європейських технічних стандартів у якості національних (розділ 4, глава 3, стаття 56) і максимальне зближення законодавства про санітарні та фітосанітарні заходи (розділ 4, глава 4, стаття 64). Проте, в рамках Угоди заявлено зближення законодавства і в інших сферах – державні закупівлі (розділ 4, глава 8, стаття 153), конкуренції (розділ 4, глава 10, стаття 256), статистичному обліку (розділ 5, глава 5, стаття 356), охорони навколишнього середовища (розділ 5, глава 6, стаття 363), транспорті (розділ 5, глава 7, стаття 368), електронної комунікації (розділ 5, глава 14, стаття 394), захисту прав споживачів (розділ 5, глава 20, стаття 417).

Саме введення європейських технічних стандартів в якості національних викликає найбільшу стурбованість у національних виробників. У країні функціонує безліч підприємств, які не працюють на експорт і постачають свою продукцію виключно на внутрішній ринок. Проте, з початком дії європейських стандартів всі виробники без винятку повинні будуть або впровадити їх у виробництво, або закінчити свою господарську діяльність в зв'язку з невідповідністю їхньої продукції необхідним показниками якості.

З 01.11.2014 р. українським товарам було надано пільговий режим доступу на європейські ринки. Головною перевагою часткового набуття Угодою чинності для України стало отримання торгових преференцій на

ринках країн ЄС (скасовувалися майже 95% тарифів ЄС на товари промислового виробництва і більше 80% – на продукцію сільського господарства) при збереженні своїх мит на європейські товари. Проте, очікуваного зростання експорту України в країни ЄС не відбулося.

Через несприятливе економічне і політичне становища в Україні за 2014-2015 рр. надання торгових преференцій з боку ЄС не зробило позитивного впливу на український експорт. Якщо в 2014 р. в цілому його обсяг зріс на 1,5%, а позитивну динаміку показали 16 країн з 28, то за 2015 р. таку динаміку показали лише три країни: Словенія (незначні 1,8%), Данія (15%) і Мальта (655,6%), які характеризують не стільки реальне поглиблення торговельних відносин між країнами, скільки безпрецедентну активізацію українського бізнесу в частині застосування офшорних схем. В середньому по окремим країнам падіння експорту з України склало 20-30%, а в цілому експорт в країни ЄС у 2015 р. зменшився на 23,3%. В короткостроковому періоді Україну безумовно чекають проблеми з цілим комплексом негативних ефектів, а отримання будь-яких вигод в довгостроковому періоді потребує розробки методики прогнозної оцінки ефективності виконання Угоди, враховуючи поточний стан економіки і значні фінансові проблеми України.

Результати співпраці України та ЄС у рамках Угоди про асоціацію, в першу чергу, повинні відобразитися на обсягах зовнішньої торгівлі товарами України. Для оцінки цих потенційних змін побудуємо відповідні гравітаційні моделі. Перевагою використання цього економетричного методу в нашому випадку є можливість включення до моделі фіктивної змінної, яка дозволить оцінити вплив на експорт та імпорт наявності або відсутності преференцій в торгових відносинах країни з її основними партнерами.

Модель Я. Тінбергена, запропонована ним в 1962 році, вважається класичною і має такий вигляд:

$$E_{ij} = \alpha_0 \text{GDP}_i^{\alpha_1} \text{GDP}_j^{\alpha_2} \text{DIS}_{ij}^{\alpha_3}, \quad (1)$$

де E_{ij} – обсяг експорту із країни i в країну j , грош.од.; α_0 – вільний член, константа;

GDP_i – ВВП країни i , грош.од.;

$\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ – індикатори, які показують, що фактори та результативна ознака не обов'язково повинні бути прямо пропорційні;

GDP_j – ВВП країни j , грош.од.;

DIS_{ij} – відстань між країною i та країною j , км.

Модель Х. Ліннемана має більш загальний вигляд, оскільки передбачається, що на торгівлю впливають не тільки ВВП країн і відстань між ними, а й ряд інших факторів, які можна виразити або кількісно, або шляхом введення в модель фіктивних змінних. Таким чином, застосовувана нами в подальшому модель виражається формулою (2):

$$E_{ij} = \alpha_0 GDP_i^{\alpha_1} GDP_j^{\alpha_2} POP_i^{\alpha_3} POP_j^{\alpha_4} DIS_{ij}^{\alpha_5} PREF_{ij}^{\alpha_6}, \quad (2)$$

де POP_i – чисельність населення країни i , чол.;

POP_j – чисельність населення країни j , чол.;

$PREF_{ij}$ – торговельні преференції між країнами; якщо преференцій немає то, $PREF_{ij}=0$, якщо преференції є, то $PREF_{ij}=1$

Згідно із загальноприйнятою практикою, для зручності розрахунків перетворимо формулу (2) з мультиплікативної форми в аддитивну шляхом логарифмування:

$$\ln E_{ij} = \ln \alpha_0 + \alpha_1 \ln GDP_i + \alpha_2 \ln GDP_j + \alpha_3 \ln POP_i + \alpha_4 \ln POP_j + \alpha_5 \ln DIS_{ij} + \alpha_6 \ln PREF_{ij} \quad (3)$$

Ґрунтуючись на формулі (3), прийемо за країну i Україну та побудуємо гравітаційні моделі експорту $\ln E_{ij}$ та імпорту $\ln I_{ij}$. При цьому будемо враховувати наступні умови:

1) в модель включаються дані по 28 країнам ЄС (в т.ч. дані по Хорватії за весь період дослідження), країнам зони вільної торгівлі СНД, країнам, частка яких у загальному експорті/імпорті України в середньому перевищує 1%. Така географічна вибірка покриває 83,2% від загальних обсягів експорту та 88% від загального обсягу імпорту в 2019 р.;

2) модель орієнтована на Україну, тобто в них не враховуються взаємні торговельні потоки країн-партнерів України;

3) період спостережень: 2012-2019 рр. (8 років);

4) в якості показника відстані між країнами, згідно з загальноприйнятою методикою, використовується відстань по прямій між столицями держав;

5) побудова моделей проводиться по панельним даними за допомогою крос-платформного програмного пакета для економетричного аналізу «Gretl».

Значення коефіцієнта детермінації даної моделі становить 80%. Таким чином, математичний опис гравітаційної моделі експорту України $\ln E_{ij}$ має наступний вигляд:

$$\ln E_{ij} = -37,61 + 1,08 \ln GDP_i + 8,21 \ln POP_i + 0,24 \ln POP_j - 1,49 \ln DIS_{ij} + 0,52 \text{PREF}_{ij} \quad (4)$$

Тестування побудованої моделі на гетероскедастичність також виявило її наявність. Побудуємо модель $\ln I_{ij}$ з поправкою на гетероскедастичність.

Значення коефіцієнта детермінації даної моделі становить 86%. Таким чином, математичний опис гравітаційної моделі імпорту України $\ln I_{ij}$ має наступний вигляд:

$$\ln I_{ij} = -30,45 + 1,21 \ln GDP_i + 0,63 \ln GDP_j + 6,17 \ln POP_i + 0,33 \ln POP_j + 1,42 \ln DIS_{ij} + 0,42 \text{PREF}_{ij} \quad (5)$$

Спрогнозуємо обсяги зовнішньої торгівлі України на 2020 р. виходячи з таких змін в наявності преференційних режимів торгівлі:

1) скасування преференцій в двосторонній торгівлі між Україною та Росією;

2) наданням європейським товарам преференційних умов доступу на український ринок.

Відзначимо, що через високу непередбачуваність поточних трендів адекватне прогнозування можливо тільки в короткостроковому періоді.

В результаті розрахунків на основі побудованих автором моделей (4) і (5) можливих обсягів зовнішньої торгівлі України з вибраними країнами на 2020 р. були отримані наступні прогнози:

- 1) падіння експорту в країни – основні партнери, в порівнянні з 2019 р. складе 13,3% (з 31,7 млрд. дол. США до 27,5 млрд. дол. США);
- 2) падіння імпорту з країн – основних партнерів, у порівнянні з 2019 р. складе 8% (з 32,6 млрд. дол. США до 30 млрд. дол. США);
- 3) зростання експорту в країни ЄС в порівнянні з 2019 р. складе 2,8% (з 13 млрд. дол. США до 13,4 млрд. дол. США);
- 4) зростання імпорту з країн ЄС у порівнянні з 2018 р. складе 30,4% (з 15,3 млрд. дол. США до 20,1 млрд. дол. США);
- 5) відновлення преференційних умов торгівлі з Росією може збільшити обсяги українського експорту на 2,1 млрд. дол. США (6,6%), імпорту – на 2,3 млрд. дол. США (1%).

На основі проведених розрахунків можна зробити кілька важливих висновків. По-перше, в цілому в 2020 р. буде спостерігатися подальше падіння обсягів української зовнішньої торгівлі (особливо – експорту). По-друге, прогнозується зростання обсягів зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС (особливо – імпорту). По-третє, скасування преференційного режиму у взаємній торгівлі між Україною та Росією серйозно вплине на зміну загальних обсягів зовнішньої торгівлі України (особливо – на експорт).

Можливості розширення експорту України досить обмежені. Односторонній режим преференцій у відносинах України та ЄС діяв і в 2019 р, проте ефект, досягнутий відкриттям європейських ринків для українських товарів, був повністю знівельовано колосальним падінням економіки країни. Тому первинним завданням для української економіки є досягнення докризових обсягів експортних поставок, чому може сприяти взаємне зняття торгових бар'єрів. У будь-якому випадку, не слід очікувати значного зростання експорту.

Існує теоретична загроза різкого збільшення імпорту, пов'язана з відкриттям національного ринку для європейських виробників. Однак з практичної точки зору це навряд чи станеться. Справа в тому, що гравітаційна модель не враховує фактор зниження платоспроможності українського населення. Навіть якщо відбудеться істотне збільшення кількості товарів європейського виробництва, через різку девальвацію національної валюти ціни на них значно виростуть. Населення ж України, в свою чергу, не має достатньо коштів для покупки не тільки дорогих товарів, а й товарів середнього класу. За даними Державної служби статистики України, в 2018 р. 9,4% населення мали дохід нижче прожиткового мінімуму. Слід врахувати, що темпи зростання прожиткового мінімуму абсолютно не відповідають темпам зростання індексу споживчих цін. Наприклад, в 2017 р. прожитковий мінімум збільшився на 5,6% на тлі зростання цін в 12,1%. У 2018 р. зростання цін щодо 2017 р склав 48,7%, тоді як прожитковий мінімум за рік піднявся всього на 13,1%. Це означає, що за підсумками 2017 р значно збільшилася частка населення з низькими доходами. В кінцевому підсумку, в короткостроковій і середньостроковій перспективі європейські виробники будуть мало зацікавлені в такому широкому збільшенні обсягів експорту в Україну.

Співпраця України і ЄС є асиметричним з огляду на те, що партнери відрізняються не тільки розмірами і рівнем розвитку економіки, а й тим, яку роль грають один для одного. Тому слід враховувати, що теоретично від впровадження Угоди про асоціацію Україна повинна отримати відносно більше переваг, ніж ЄС. Очікувані ефекти реалізації положень Угоди та авторська оцінка можливостей їх реалізації в поточних кризових умовах представлені в табл.1.

Однією з найважливіших тенденцій 2020-2023 рр., швидше за все, залишиться падіння обсягів промислового виробництва. Якщо в 2016 році частка промисловості в структурі економіки України становила 29%, то до 2018 року вона впала до 24,4%. Порухення виробничого ланцюжка «вугілля-

кокс-метал» призводить до скорочення обсягів виробництва у провідній металургійній галузі.

Таблиця 1

Теоретичні ефекти інтеграції України з ЄС та можливості їх реалізації на практиці

Теоретичний ефект	Очікувана реалізація теоретичного ефекту на практиці після підписання Угоди про асоціацію	Авторська оцінка можливості реалізації очікуваного ефекту на практиці
Ефект «розширення торгівлі»	- розширення номенклатури високоякісних товарів європейського виробництва на внутрішньому ринку; - збільшення експорту товарів і послуг в ЄС	1) Малоймовірне значне розширення обсягів імпорту з причин: - скорочення попиту на внутрішньому ринку; - зниження купівельної спроможності населення; - зростання цін на імпортні товари через девальвацію національної валюти. 3) Імпортовані товари, швидше за все, будуть заміщати неконкурентоспроможними товарами національного виробництва. 2) Неможливість розширення торгівлі продукцією обробної промисловості через її низьку конкурентоспроможність. 3) Слабке розширення торгівлі сільськогосподарськими товарами через існування «квот на імпорт».
Ефект «активізації інвестицій»	- поліпшення інвестиційного клімату, внаслідок чого виростуть обсяги зарубіжних інвестицій в економіку України	1) Поточний стан інвестиційного клімату сприяє відтоку капіталу з України. 2) Малоймовірна зацікавленість у інвестуванні в економіку України інших країн. 3) В довгостроковій перспективі можливо переміщення європейських ресурсомістких виробництв територіально ближче до українських підприємств добувної промисловості, проте складно оцінити раціональність такого переміщення
Ефект «масштабу»	- скасування мита буде сприяти збільшенню обсягів виробництва; - витрати на виробництво знижуватимуться завдяки «Ефекту масштабу»	1) Поточний кризовий стан промислового комплексу не сприятиме значному розширенню обсягів виробництва. 2) Малоймовірно значне розширення виробництва неконкурентоспроможних товарів обробної промисловості через низький попит на них в європейських країнах. 4) Малоймовірно значне розширення виробництва продукції сільського господарства через існування «Квот на імпорт».
Ефект «зростання»	- відкриття європейськими	1) Складно передбачити, наскільки європейські компанії будуть зацікавлені в перенесенні

зайнятості»	компаніями виробничих підрозділів на території України; - визнання українських дипломів і кваліфікацій на території ЄС; - полегшення міграції українських громадян на території ЄС.	виробництв на територію Україна в умовах поточного кризового стану економіки. 2) В тексті Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС немає прямих посилань на полегшення міграційного режиму або визнання українських кваліфікацій; є тільки посилання на можливість включення цих питань до порядку переговорів щодо подальшого поглиблення співпраці.
Ефект «збільшення продуктивності»	переоснащення та модернізація національного виробництва	У поточних кризових умовах в українських підприємств практично немає фінансових можливостей переоснащення і модернізації виробництва.
Ефект «збільшення доходів»	1) Зниження цін на продукцію європейського виробництва. 2) Збільшення доходів населення через дію ефекту «збільшення зайнятості».	Зниження доходів населення через девальвацію національної валюти, зростання цін і тарифів на комунальні послуги.

Діючі підприємства відчувають перебої в поставках сировини і вивезення готової продукції. Спостерігається різкий спад обсягів виробництва в галузях, де була розвинена кооперація, зокрема в машинобудуванні. Виробництво у вугільній промисловості тільки за 2017 р. скоротилося на 35%, а в хімічній – на 36% .

Такі негативні тенденції відбуваються піж дією сукупності факторів, які сприяють і перешкоджають розвитку промисловості в країні. З одного боку, існує теоретична ймовірність перенесення деяких європейських виробництв в Україну через відносно низьку вартість праці. З іншого боку, як уже згадувалося вище, європейські виробники будуть мало зацікавлені у розширенні виробництва в умовах скорочення попиту. Крім того, великі ризики неповернення вкладених інвестицій.

Існують і інші фактори. Українським виробникам доведеться переходити на європейські стандарти якості продукції, а це вимагає значних фінансових витрат. Більшості підприємств необхідно провести практично повну модернізацію виробництва і навчити персонал працювати з новими

технологіями. Потенційно Угода розширює можливості доступу підприємств до європейських кредитів, однак багато виробників знаходяться на межі банкрутства і, відповідно, є високоризиковими, тому навряд чи зможуть взагалі претендувати на отримання європейських кредитів, не кажучи вже про неможливість отримання будь-яких кредитних пільг. Спостерігається тенденція до збільшення експорту країни в бік торгівлі товарами низького рівня обробки. ЄС же в цілому більше зацікавлений в збереженні сировинної спрямованості українського експорту.

Ймовірно, в 2020-2023 рр. продовжаться складності із залученням інвестицій в економіку України, як до державного, так і в приватний сектор. Інвестори не зацікавлені вкладати в країну по ряду причин: це і високий ризик втрати вкладень, високий рівень корупції, непередбачуваність економічного та політичного клімату. Одночасно зі зменшенням притоку інвестицій в економіку України, ймовірно, продовжиться відтік національного капіталу за кордон.

Не можна не згадати і негативні соціальні тенденції. Триваюче погіршення стану економіки України призведе до зростання безробіття, який в свою чергу спровокує новий виток еміграції. Понад 300 тис. чол. в 2018 р. емігрували в ЄС, в основному в Польщу, Чехію, Германію. В цілому, ймовірно, обсяги еміграції будуть збільшуватися. Причому спостерігається тенденція переходу тимчасової трудової міграції, орієнтованої на повернення в Україну, в міграцію постійну. Також негативний вплив на чисельність населення, особливо молодого і працездатного, має проведення військових дій.

Вищевикладене дає нам можливість зробити висновок, що у поточних умовах української економічної реальності, особливо в короткостроковій перспективі, навряд чи відбудеться суттєве розширення співпраці між Україною і ЄС, не дивлячись на те, що підписана Угода створює для цього необхідні умови.

Висновки. Актуальність розробки інтеграційної стратегії України насамперед спричинена намаганнями нашої держави відповідати встановленим вимогам світової економічної та політичної системи, й пошуком додаткових засобів щодо протидії загрозам у сфері національної безпеки. Саме геополітичне положення та тривала історія співробітництва із європейськими країнами перш за все зумовлюють інтерес України в участі у інтеграційних процесах на східному європейському континенті. Однак, проведене дослідження результатів виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС приводять нас до наступних підсумків. По-перше, не створені передумови для зростання української економіки і поліпшення рівня життя її населення. По-друге, вступ Угоди в повну силу поки не призвело до поліпшення умов господарювання для України. По-третє, важливе значення для сприятливого економічного розвитку країни має стабілізація і врегулювання внутрішніх політичних та військових конфліктів.

Список використаних джерел

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. *Official Journal of the European Union*. URL: http://eeas.europa.eu/ukraine/docs/association_agreement_ukraine_2014_en.pdf/
2. Plummer M.G. Methodology for Impact Assessment of Free Trade Agreements *Philippines: Asian Development Bank*. 2010. Pp. 87-89.
3. Tinbergen J. Shaping the World Economy: Suggestions for an International Economic Policy. *New York: Twentieth Century Fund*. 1962. Pp. 262-266.
4. Troyekurov I.S. Gravity models of foreign trade of the BRICS countries. News of Saratov University. New episode. *Economy Series. Control. Right*. 2014. T.14, No.1, Part 2: Pp.133-142.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.u>
6. Dabrowski M. The Free Trade Agreement between the EU and Ukraine: Conceptual Background, Economic Context and Potential Impact: CASE Network Studies & Analyses. *Warsaw: CASE – Center for Social and Economic Research*. 2012. P. 23.
7. The World Factbook. Official Site of the Central Intelligence Agency. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/up.html>

References

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. *Official Journal of the European Union*. Available at: http://eeas.europa.eu/ukraine/docs/association_agreement_ukraine_2014_en.pdf/
2. Plummer M.G. (2010). Methodology for Impact Assessment of Free Trade Agreements *Philippines: Asian Development Bank*: 87-89.
3. Tinbergen J. (1962). Shaping the World Economy: Suggestions for an International Economic Policy. *New York: Twentieth Century Fund*: 262-266.
4. Troyekurov I.S. (2014). Gravity models of foreign trade of the BRICS countries. News of Saratov University. New episode. *Economy Series. Control. Right.* -T.14, No.1, Part 2: 133-142.
5. Statistical information. The official website of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.u>
6. Dabrowski M. (2012). The Free Trade Agreement between the EU and Ukraine: Conceptual Background, Economic Context and Potential Impact: CASE Network Studies & Analyses. *Warsaw: CASE – Center for Social and Economic Research*: 23.
7. The World Factbook. Official Site of the Central Intelligence Agency. Available at: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/theworldfactbook/geos/up.html>

Шестаковська Тетяна Леонідівна (ORCID ID 0000-0002-8098-8439) – доктор наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій Національного університету «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів).